

SURA EL-MUDDESSIR: AKTIVNO DJELOVANJE

Almir FATIĆ

Fakultet islamskih nauka Univerziteta u Sarajevu
almirfat75@gmail.com

SAŽETAK: Autor u radu donosi tefsir sure El-Muddessir, koja je 74. kur'anska sura i sastoji se od 56 ajeta. Ime je dobila po prvoj riječi kojom počinje – *el-muddessir* (umotani). Objavljena je u Mekki i to vrlo rano, zapravo, kao druga objava objavljena Muhammedu, a.s., nakon prvih pet ajeta sure El-'Ale. Glavna tema sure El-Muddessir jeste aktivno djelovanje i pozivanje u islam. Još preciznije, ova sura naređuje Poslaniku, a.s., da *ustane* i pozove ljude u islam i da upozori one koji poriču Istinu.

Ključne riječi: El-Muddessir, 74. sura, tefsir, poslanstvo, poziv u islam, aktivno djelovanje

Uvod

El-Muddessir je 74. kur'anska sura, koja ima 56 ajeta. Naziv je dobila po riječi *el-muddessir* (الْمُدَّتِّرُ) koja se spominje u prvom ajetu sure. Objavljena je vrlo rano, zapravo, kako svjedoče autentična predanja, ona je druga objava koja je objavljena Muhammedu, a.s., nakon prvih pet ajeta sure El-'Ale. Poslije objave prvih pet ajeta sure El-'Ale, objava Poslaniku, a.s., nije dolazila neko vrijeme (fetretul-vahj), i onda je objavljeno prvih sedam ajeta sure El-Muddessir. Ajeti 8-56 objavljeni su u vrijeme prve sezone hadža nakon što je počelo javno pozivanje u islam u Mekki, što se može razumjeti iz *Poslanikova, a.s., životopisa* Ibn Hišāma (kako ćemo to kasnije i navesti).

Glavnu temu sure El-Muddessir odredili bismo ovako – aktivno djelovanje i pozivanje u islam. Još preciznije, ova sura naređuje Poslaniku, a.s., da *ustane* i pozove ljude u islam i da upozori one koji poriču Istinu. Ona se izlaže kroz sljedeće tematske cjeline: 1. naredba Poslaniku, a.s., za preuzimanje tereta pozivanja u islam (1-7);

2. prijetnja poricateljima Istine žestokom kaznom (8-10); 3. objašnjenje uzroka odbijanja Istine (11-25); 4. opis Vatre koju je Svevišnji pripremio za poricatelje Istine i opis njezinih čuvara (26-31); 5. zakletve Mjesecom, noći i zorom da je Vatra najveća nevolja (32-41); 6. scena razgovora muslimana i grešnika na ahiretu (42-48); 7. opis mnogobožaca prilikom njihova pozivanja u Istinu (49-56) (usp. Al-Šabūnī, 1981:3/471-472; Ḥalīl, 2017:263-264).

Sura El-Muddessir je blisko povezana sa surom prije nje – El-Muzzemmil. Naime, obje ove sure počinju pozivom Poslaniku, a.s. Prva ga priprema za zadaću poslanstva, a ova druga upućuje ga na ono pomoću čega će uspjeti u svome zadatku. (Al-Suyūṭī, s.a.:149; Ibn 'Aḡība, 2005:8/172; Al-Hiḡāzi, 1413:3/773)

1. Jā ejuhe l-muddessir (يَا أَيُّهَا الْمُدَّتِّرُ)

O, ti, pokriveni – *El-Muddessir* (الْمُدَّتِّرُ) je particip aktivni glagola *id-desere* (ادَّثَرُ) – *umotati se, zaogrnuti se, prekriti se*; *dessār* (دَسَّارٌ) je *ogrtač, plašt,*

pokrivač, deka, čebe. (Muftić, 2017:488) Ovo se odnosi na poslanika Muhammeda, a.s., koji je bio pokriven (*muddessir*) svojom odjećom jer je bio potresen nakon što je drugi put vidio meleka Džibrila: “Proveo sam neko vrijeme u pećini Hira. Kada sam ispunio taj rok, krenuo sam nizbrdo i spustio se u dolinu. Pogledao sam ispred i iza sebe, desno i lijevo. Zatim sam pogledao prema nebu i vidio ga, tj. Džibrila. Od tog prizora sam se veoma uplašio. Došao sam Hatidži i naredio ukućanima da me pokriju. Tada je Svevišnji Allah objavio: *O, ti, pokriveni! / Ustani, pa opominji!*” (Al-Suyūṭī, 1999:1/107; Al-Suyūṭī, s.a.:205; Al-Naysābūrī, 1992:446)

2. Kum fe enzir (قُمْ فَأَنْذِرْ)

Ustani, pa upozori – *Enzir* (أَنْذِرْ) je imperativ glagola *enzere* (أَنْذَرَ), a koji podrazumijeva temeljito upoznavanje sa situacijom u kojoj se neko nalazi kako bi mogao shvatiti veliku opasnost koja se pred njim nalazi. (Al-Maydānī, 2000:1/85) Poslanik, a.s.,

dakle, mora ustati i početi izvršavati svoj zadatak upoznavajući svoje savremenike o Istini i upozoravajući ih na posljedice njihova odbijanja.

3. Ve Rabbeke fe kebbir (وَرَبِّكَ فَكَبِيرٌ)

I samo Gospodara svoga veličaj – Rabb (رَبِّ) podrazumijeva Onoga Koji ima potpunu vlast nad nečim, Koji velikodušno sve daje i Koji gospodari. Riječ rabb izvedena je iz riječ terbiye (تربية) odgoj, odgajanje) koja podrazumijeva postepeno vođenje nečega do njegova savršenstva. U Kur'anu Rabb ima četiri značenja: Bog, Gospodar, Posjednik i Dobročinitelj. Ovdje je rečeno رَبِّكَ svoga Gospodara; i gdje god se tako kaže, to podrazumijeva Božiju milost. Budući da je Rabbeke, kao objekt, navedeno ispred imperativa kebbir (كَبِّرْ veličaj), to implicira specificiranje (ihtisās) i ograničavanje značenja (hasr): Samo svog Gospodara veličaj i nikoga drugog! U vrijeme kada se ovo objavljuje Mekka je puna lažnih božanstava i idola koji se veličaju.

Poslanikova "najvažnija dužnost je da opovrgne veličinu svih onih koje neupućeni ljudi smatraju velikim, i javno objavi da veličina u ovom univerzumu pripada samo Allahu. Upravo iz tog razloga fraza *Allahu ekbar* je od najveće važnosti u islamu. Ezan počinje objavom *Allahu ekber*. Musliman ulazi u samu molitvu s *Allahu ekber* i ponavlja *Allahu ekber* svaki put kada sjedne ili ustane, izgovara *Bismillahi Allahu ekber* i kod klanja životinje. Sintagma *Allahu ekber* postala je najizrazitiji i najistaknutiji amblem muslimana širom svijeta danas, jer je i sam Poslanik krenuo u svoju zadaću uz veličanje Svemogućeg Allaha".¹

4. Ve sijābeke fe tahir (وَيُتَابَك فَطَهَّرَ)

I haljine svoje očisti – Neki komentatori ovaj ajet shvataju u doslovnom značenju: I haljine svoje očisti od nečistoće ili prljavštine. Drugi ga, pak, razumijevaju metaforički i vele da

znači: Očisti se od grijeha. Dakle, podrazumijeva se ne samo izvanjska nego i unutarnja čistoća. Na početku svoga poziva Poslanik, a.s., dobiva instrukciju o čistoći – izvanjskoj i unutarnjoj. U jednom hadisu stoji: "Čistoća je polovina vjerovanja". Ovaj hadis podrazumijeva, smatra El-Mejdānī (2000:1/88), materijalnu čistoću kao i duhovnu čistoću poput napuštanja širka ili ostavljanja velikih grijeha za koje je Svevišnji ukazao da su *ridžs* (nečistoća). U to vrijeme to je bio veliki presedan jer su standardi čistoće bili veoma niski. Poslanik, a.s., daje detaljne propise o čistoći tijela, što će kasnije ući u knjige fikha (islamskog prava). Onaj ko poziva Svevišnjem Allahu i spolja treba izgledati uredno i čisto kako bi ga ljudi poštovali i kako bi na njih utjecao. U klasičnom arapskom jeziku kad se kaže "Taj i taj ima čistu odjeću" (fulān tāhirus-sevb), to je impliciralo i da je moralno čist, dobar i pošten.

5. Ver-rudžze fehdžur (وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ)

*I kumira se kloni – U vezi sa značenjem riječ rudžz (الرُّجْز) rani komentatori su iznijeli nekoliko mišljenja: 1. idoli, kumiri; 2. grijeh; 3. širk; 4. kazna; 5. šejtan. Prva dva mišljenja prenose se od Ibn Abbāsa a treće od Ibn Džubejra. (Al-Māwardī, 2012:6/137; Ibn al-Ġawzī, 2009:8/72) Četvrto mišljenje podrazumijeva izbjegavanje onoga što vodi ka kazni. Ibn Kutejbe (s.a.:495) kaže da je "idol nazvan tim imenom zato što on vodi ka kazni". Hidžāzī (2000:3/773) kaže da *rudžz* znači *kaznu* ('azāb), a ovdje se misli na njezine uzroke. U širem smislu, ovo znači izbjegavanje svega onoga što izaziva Božiju srdžbu i Njegovu kaznu.*

6. Ve la temnun

testeksir (وَلَا تَمَنَّ تَسْتَكْتِرُ)

I ne pokazuj naklonost da bi više stekao – Glagol temnun (تَمَنَّ) derivira se iz el-menn (المنّ) – pokazivanje naklonosti i dobročinstva; menne (منّ) – smanjiti se,

b. nepotpun, umoriti, izmoriti, raskinuti; isticati svoju zaslugu (dobročinstvo), natucati (nabijati) na nos, ali i: biti dobrotiv prema, željeti (činiti dobro), da(rova)ti, usrećiti (Muftić, 2017:1663); testeksir (تَسْتَكْتِرُ) – tražiti za sebe više.

S obzirom na višeznačnost glagola *temnun*, značenje ovog ajeta teško je prevesti, tj. može se prevesti na više načina. Kurtubī u svom tefsiru navodi 11 interpretacijskih mogućnosti ovog ajeta. Većina mufesira ajet je razumjela ovako: Ne daji dar tražeći od onoga kome si ga dao da ti na njega uzvrati ili da još više da! (Al-Māwardī, 2012:6/137-138; Al-Qurtubī, 1996:19/67-68; Al-Šabūnī, 1981:3/474) Ovo je važna moralna i društvena lekcija data Poslaniku, a.s., i svim njegovim sljedbenicima. Davanje, dakle, ne treba biti za neku protuuslugu ili korist. Vakufi, donacije, sadaka, pomoć i slično ne trebaju biti iz neke lične dobrobiti, sebičnih motiva, promocije ili slave, već samo radi Allaha. Dobro se drugima čini radi Allaha.

7. Ve li Rabbike

fasbir (وَلِرَبِّكَ فَاصْبِرْ)

I radi Gospodara svoga osaburi – U pozivanju ka Allahu suočit ćeš se s raznim nedaćama, teškoćama, problemima i uvredama, jer ćeš imati mnogo neprijatelja – ali ti, bez obzira na to, budi strpljiv zarad svog Gospodara, ustraj u svome zadatku i ibadetu.

U ovih sedam prvih ajeta date su, u kratkim rečenicama, uvodne upute Muhammedu, a.s., na početku njegova poziva. Ako se dublje razmisli o ovim uputama, zapazit će se da su one sveobuhvatne i najbolje upute date u određenom trenutku, i u čiju važnost se neprestano uvjeravaju oni koji pozivaju Istini u svakom vremenu.

"U njima mu je rečeno šta treba da radi, kakav život, moral i ponašanje treba da usvoji, i poučen je s kakvom namjerom, mentalitetom i načinom razmišljanja treba da ide u svojoj zadaći, a također je i unaprijed upozoren na kakve

¹ Sayyid Abul Ala Maududi, *Tafhim al-Qur'an – The Meaning of the Qur'an*,

<http://www.english tafsir.com/Quran/74/index.html> (pristupljeno: 28.09.2022).

Ostavi Meni onoga što ga Ja sâm stvorih – Izraz *vehīden* (وَجِيدًا) mufesiri su razumjeli na tri načina: 1. kao nadimak, tj. onaj kome nema sličnog (*vehīden*) po imetku i časti; 2. usamljen i ponižen; 3. *stvorio sam ga Sâm, Lično* (usp. Al-Qurtubī, 1996:19/70; Ibn Džuzejj, 2014:6/256). Ajet smo preveli shodno trećem razumijevanju. Značenjska poenta koja se nadaje jeste sljedeća: kao što je na ovaj svijet doveden bez imetka i djece, tako će se i vratiti svome Gospodaru, sâm. Ovim ajetom Svevišnji kaže Svome Poslaniku, a.s., da se uopće ne zamara oko njega, On će se njime pozabaviti.

I dadoh mu imetka obilnog – *Memdūd* (مَمْدُود) znači *kesīr* (كثير) – mnogo, obilno. Sintagma *mālen memdūdā* (مَالًا مَمْدُودًا) podrazumijeva veliko bogatstvo koje se uvećava i širi. Neki vele da je posjedovao deset hiljada zlatnika. (Al-Rāzī, 1981:30/199; Ibn ‘Atīyya, 2001:5/394)

I sinova uvijek uz njega – *Benīn* (بَنِينَ) su *sinovi* (mn. od *ibn*); *šuhūd* (شُهُود) – množina od *šahīd* (شاهد) – označava *one koji su prisutni, svjedoke*. Tefsiri bilježe da je imao deset ili trinaest sinova koji se nisu odvajali od njega, s njim su radili i svaki dan ih je gledao. Velika je blagodatkada djeca zbog posla ne moraju napuštati svoje roditelje. Ovdje je to izraženo riječju *šuhūd*, a što uključuje i to da je riječ o ljudima visokog ranga i položaja čije je svjedočenje prihvaćeno u svim životnim pitanjima u tadašnjem arabljanskom društvu. Dvojica od njih primili su islam: Hālid, koji je kasnije postao poznat kao čuveni vojskovođa, i Hišām.⁴

I život mu olakšao – Glagol *mehbede* (مَهَبَدَ) nosi, između ostalih, i ova značenja: *prostirati, zatezati (postelju), zaravnati, nivelirati, gladiti, olakšati* (Muf-tić 2017:1665); riječ *temhīd* (تَمْهِيد) ovdje je u funkciji apsolutnog objekta (mef’ūl mutlak) glagola *mehbede*, što znači da se njegovo značenje intenzivira. Prema tome, Velidu b. Mugīri

bile su olakšane mnoge stvari u životu, tako da je imao lahak i lijep život. I čak da je primio islam, to ne bi utjecalo na njegovo bogatstvo. Ali, njegovo bogatstvo samo mu je povećavalo poricanje i suprotstavljanje.

A on potom žudi da mu još i povećam – *Tame’a* (طَمَعَ) znači *željeti, žudjeti za, težiti, čeznuti za; tame’a* (طمع) je *požuda, gramzivost, nada*. (Muf-tić, 2017:1026-1027) Uprkos tome što ima mnogo, on, ipak, želi još više: imetka, sinova, pomagača itd. Ta *požuda za povećanjem* je univerzalna pojava kod svih ljudi koji su isključivo usmjereni na ovaj život. Jednostavno, ljudskoj pohlepi nema kraja. Ipak, njegova žudnja nije se ispunila. U sljedećem ajetu to se eksplicitno negira i objašnjava zašto.

Nikako! Zaista je on spram Naših ajeta inadžija – *Kellā* (كَلَّا) se može prevesti kao *ne, nipošto, nikako*, ali i: *uistinu, zbilja, sigurno* i to je odrična partikula (harfu r-red’ ve z-zedžr). *Anīd* (عَنِيْد) je *ohola osoba* koji prelazi granice u grijšenju, poriče Istinu i odbija je te joj se još i suprotstavlja, iako zna da je to Istina. (Al-Maydānī, 2000:1/104) Kako smo gore vidjeli, on se inatio spram Kur’ana i njegovih ajeta nazivajući ga sihirom. To je činio i pored toga što je znao da je islam istina, što je, dakle, svjesno i tvrdoglavo poricanje.

A naprtit ću Ja njemu teškoću – Glagol *erheka* (أَرْهَقَ) nosi značenje *opterećivanja onim što se nije u stanju podnijeti*. *Sauḍ* (صَعُود) je *teška uzbrdica*. Prenosi se od Vjerovjesnika, a.s., da je *sa’ūd uzvišenje u Džehennemu*; kad god ga čovjek savlada, ono se istopi i na njegovome mjestu se pojavi drugo. Značenje je: *Natovarit ću mu obavezu uspinjanja na tu uzbrdicu*. (Al-Māwardī, 2012:6/141; Al-Qurtubī, 1996:19/72-73; Ibn Džuzejj, 2014:6/256) Ovaj ajet je prijetnja *teškom kaznom koju niko ne može podnijeti* Velidu b. Mugīri i njemu sličnima u odbijanju, poricanju i omalovažavanju Istine.

tu informaciju. Međutim, Es-Sābūnī (1981:3/475) tvrdi da to nije tačno i da su samo dvojica primila islam. (Maududi,

18. **Innehu fekkere ve kadder** (إِنَّهُ فَكَّرَ وَقَدَّرَ)

19. **Fe kutile kejfe kadder** (فَقْتَلُ كَيْفَ قَدَّرَ)

20. **Summe kutile kejfe kadder** (ثُمَّ قُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ)

21. **Summe nezar** (ثُمَّ نَظَرَ)

22. **Summe ‘abese ve beser** (ثُمَّ عَبَسَ وَبَسَرَ)

23. **Summe edbere vestekber** (ثُمَّ أَدْبَرَ وَاسْتَكْبَرَ)

24. **Fe kāle in hāzā illa sihrun ju’ser** (فَقَالَ إِنَّ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ يُؤْتَرُ)

25. **In hāzā illa kavul-bešer** (إِنَّ هَذَا إِلَّا قَوْلُ الْبَشَرِ)

Navedeni ajeti govore o tome šta se dogodilo na sastanku mekkanskih prvaka. Na temelju onoga što smo već naveli, jasno je da se Velid b. Mugīre uvjerio da je Kur’an zaista Božija Riječ, ali nije bio spreman da je prihvati. Kada je na sastanku odbacio sve optužbe protiv Poslanika, a.s., koje su poglavice Kurejšija predlagale, sâm je smislio optužbu koja bi se trebala proširiti među Arabljanima i koja će biti osnova lošeg odnosa prema Poslaniku, a.s. Ajeti slikovito prikazuju tu njegovu mentalnu borbu i osmišljavanje optužbe.

Zaista je on smišljao i računao – Predanja navode da je Velid često odlazio Poslaniku, a.s., i Ebū Bekru te slušao Kur’an i njime bio toliko oduševljen da je zamalo primio islam. Nakon prigovora Ebū Džehla, počeo je *smišljati* (fekkere – فَكَّرَ). “Da li je to poezija?” Ebū Džehl ga upita. “Nije”, odgovori Velid. “Je li proza?” “Nije ni to?” “Da nije vraćanje, ili je on čarobnjak?” “Nije ništa od toga.” “Pa šta ti, onda, misliš da je?” “Ako nešto moramo da kažemo, onda je najbolje reći da je to sihir (vradžbina) i to su samo njegove riječi.” Eto, tako je *sračunao, odredio* (kaddere – قَدَّرَ). (Al-Naysābūrī, 1992:447; Al-Suyūtī, s.a.:206; Ramić, 2019:309)

Tafhim al-Qur’an, <http://www.english-tafsir.com/Quran/74/index.html>; al-Maydānī, 2000:1/102

⁴ Ez-Zamahšerī (2005:1155) navodi da je i Velidov sin Ammāre primio islam, pa su mufesiri poslji njega samo preuzimali

I, proklet bio, kako je proračunao! / *I još jednom, proklet bio, kako je proračunao – Kutile (قَتِيلٌ)* doslovno znači *ubijen je/uništen*. Tim izrazom Arabljani su imali običaj činiti dovu protiv nekoga. Ovdje je to dova protiv Velida zbog odluke koju je donio nakon smišljanja. Ponavlja se radi naglašavanja.

Zatim je ponovo razmišljao – Nezare (نَظَرَ) znači *pažljivo nešto motriti i razmišljati o tome*. Znači, vratio se da ponovo razmisli o tome šta treba reći o Kur'anu vodama Kurejšija koje su ga čekale. *Pa se onda namrštio i namrgodio – Abese (عَبَسَ)* znači *namrštititi se*, tj. namrštititi čelo zbog nekog uznemiravanja; *besere (بَسَرَ)* znači *namrgoditi se*. Ovakav njegov postupak otkriva njegovu ljutnju i nezadovoljstvo onim što je smislio.

I potom se okrenuo u izoholio – Tj. okrenuo je leđa (edbere – أَدْبَرَ) Istini i postupio arogantno (istekbere – اسْتَكْبَرَ). Ovo znači da je prepoznao Istinu, ali joj je ipak okrenuo leđa.

I rekao: 'Ovo nije ništa drugo do sibir koji se nasljeđuje!' / Ovo su samo riječi čovjeka! – Ovo je bio odgovor koji je dao prvcima Mekke nakon razmišljanja o Kur'anu. Uvjerava ih da su to samo riječi čovjeka (kavlul-bešer – قَوْلُ الْبَشَرِ), kako bi ih smirio, a ne Božije riječi. Kur'an je, poručuje im, sibir, vradžbina koja se nasljeđuje, tj. prenosi s generacije na generaciju. Drugim riječima, sve što vam kaže Muhammed, a.s., da je Objava, to je, ustvari, neka vradžbina koju je od nekog čuo i prenio!

26. Se uslihi Sekar (سَأْصَلِيهِ سَقَرٌ)

Bacit ću Ja njega u Sekar – Se ispred glagola u sadašnjem vremenu gradi buduće vrijeme i to ono koje je bliže, blisku budućnost; *uslihi (أَصْلِيهِ)* dolazi od glagola *salije (صَلِيَ)*, koji se posebno koristi za ono što padne ili se baci u Vatru i spali se u njoj. (Muftić 2017:940-941) *Sekar (سَقَرٌ)* je jedno od imena za džehennemsku vatru. Nazvana je *sekarom* zbog svoje žestoke vreline. Ovo implicira da će biti uveden u Džehennem i kažnjen vatrom. Od Ibn Abbāsa se prenosi

da je *Sekar* šesti nivo džehennemske vatre; neki kažu da je peti. Naime, u tradicionalnim izvorima navodi se da vatra u Džehennemu ima sedam nivoa: 1. Džehennem, 2. Lezzā, 3. Huta-tama, 4. Se'ir, 5. Sekar, 6. Džehim i 7. Hāvije. (Al-Qurtubī, 1996:19/76; Al-Maydānī, 2000:1/109-110)

27. Ve mā edrāke

mā Sekar (وَمَا أَذْرَاكَ مَا سَقَرٌ)

A znaš li ti šta je Sekar? – Sintagma Ve mā edrāke (وَمَا أَذْرَاكَ) u Kur'anu se upotrebljava: a) za nešto što ima izuzetnu vrijednost, kao što je to Lejletul-Kadr, a što prevazilazi ljudski razum; b) za pojave koje se tiču onoga svijeta. (Bint al-Šāṭi', 2017:1/176)⁵ U Kur'anu se, pored *ve mā edrāke*, koristi i sintagma *ve mā udrike (وَمَا أُدْرِيكَ)*,⁶ u sadašnjem vremenu. U ovom drugom slučaju obično se poslije ne navodi odgovor; riječ je o nečemu što je poznato samo Svevišnjem Allahu, dok se u slučaju *ve mā edrāke* obično odgovor navodi.

28. Lā tubki ve li tezer

(لَا تُبْكِي وَلَا تَنْزُرِي)

Ne šteti nikoga i ne ostavlja ništa – Sekar je neumoljiv: ne ostavlja na miru one koji u njega uđu radi kazne; garantovano će biti spaljeni i kažnjeni. Neki su rekli da će Sekar kazniti i spaliti sve one koji uđu u njega za kaznu, a zatim će se oni vratiti u prethodnu fazu prije ulaska u njega i onda će se sve to ponoviti. Ovaj ciklus će se nastavljati iznova i iznova (vidi El-E'alā, 13). (Ibn al-Ġawzī 2009:8/74; Al-Šawkānī 2007:1553; Al-Šābūnī 1981:3/477)

29. Levvāhatun lil-bešer

(لَوَاحَةٌ لِلْبَشَرِ)

Mijenja kožu – Levvāhatun (لَوَاحَةٌ) je ono što mijenja, izmjenjuje (mugajjere); *levveha (لَوْحٌ)* znači *izmijeniti boju lica*; *bešer (بَشَرٌ)* – množina od *bešere* – بشرة) je (vidljiva) ljudska koža. Žestoka vatra u Sekaru promijenit će kožu kažnjenika: ona će postati crna. Spominje se *spaljivanje kože* (bešer),

jer je koža lica i tijela čovjeka ono što čini njegovu ličnost istaknutom, a njena ružnoća čini da se osjeća neugodno. Ukoliko je lice unakaženo, ili na koži otkrivenih dijelova postoje fleke, to sâmoj osobi, a i drugima nije prijatno. Stoga se može izvesti sljedeća semantička poenta: Ako se oni lijepih lica i prekrasnih tijela na ovom svijetu budu podrugljivo odnosili prema Božijim riječima i propisima, kao što je činio Velid b. Mugīre, njihova lica će na Onome svijetu biti spržena, a njihova koža – crna. (Al-Māwardī, 2012:6/143; Ibn 'Aṭīyya, 2001:5/395)

30. 'Alejhā tis'ate 'ašer

(عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ)

Nad njim su devetnaesterica – Većina mufesira pod ovim podrazumijeva meleke zebānije, čuvare Džehenna, koji će bdjeti nad kažnjavanjem onih koji to budu zaslužili. Et-Taberī bilježi da je Ebū Džehl, nakon što je čuo ovaj ajet, podrugljivo rekao Kurejšijama: "Teško vama, čuo sam da vas je Muhammed obavijestio da je devetnaest čuvara u Džehennemu, a vas je mnoštvo, pa zar vas deseterica niste u stanju jednog čovjeka izbaviti od džehennemskih čuvara?!" (Al-Ṭabarī, 2007:10/8303; također vidi: Ibn al-Ġawzī, 2009:8/75; Al-Qurtubī, 1996:19/78-79; Al-Šābūnī, 1981:3/47) Drugi mnogobožac je rekao: "Vi se pobrinite za dva meleka, a ja ću ostale (savladati)!" Ove reakcije reflektiraju stav mekkanskih poricatelja u dvostrukom smislu: prvo su se čudili da će svi ljudi, od Adema pa do Sudnjega dana, koji nisu vjerovali i činili zlo, biti bačeni u Vatru, a potom, kako će samo 19 čuvara čuvati bezbroj ljudi u ogromnom Džehennemu!

El-Mevdudī smatra – odgovarajući onima koji tvrde da se i u prijašnjim

⁵ Ova sintagma spominje se trinaest puta u Kur'anu, naprimjer: El-Muddessir, 27; El-Murselāt, 14; El-Infītār, 17, 18; El-Mutaffifin, 8 itd. Jedanput se spominje oblik *edrākum (أَذْرَاكُمْ)*. (Jūnus, 16)

⁶ Spominje se tri puta u Kur'anu: El-Ahzāb, 63; Eš-Šūrā, 17 i 'Abese, 3.

Božijim Knjigama spominje devetnaest čuvara Džehennema, što on smatra netačnim⁷ – da je poslanik Muhammed, a.s. “dobro znao da će biti ismijavan čim poricatelji Istine čuju da je 19 meleka postavljeno nad Džehennemom, ali da je on, uprkos tome, bez imalo oklijevanja i straha javno iznio pred ljude ono što mu je objavljeno od Allaha, i nisu mu nimalo smetale šale i ruganje od strane ljudi”. Ovo je slično, kaže Mevdudi, događaju Mi'rādža (Nebeskog uzdignuća), kojeg je on otvoreno ispričao pred poricateljima bez obzira na to kako će oni reagirati.⁸

31. Ve mā dže'alnā ashāben-nāri illā melā'iketen ve mā dže'alnā iddetehum illā fitneten lillezīne keferū li jestejkinel-lezīne ūtul-kitābe ve jezdādel-lezīne āmenū imānen ve lā jertābe l-lezīne ūtul-kitābe vel-mu'minūn ve li jekūlel-lezīne fi kulūbihim meredun vel-kāfirūne mā zā erādellāhu bi hāzā meselā. Kezālike judillullāhu men ješā'u ve jehdī men ješā'. Ve mā ja'lemu džunūde Rabbike illā Huve ve mā hije illā zikrā lil-bešer

وَمَا جَعَلْنَا أَصْحَابَ النَّارِ إِلَّا مَلَائِكَةً وَمَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمْ إِلَّا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا لِيَسْتَيْفِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَيَرْدَادَ الَّذِينَ آمَنُوا إِيمَانًا وَلَا يَرْتَابَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْمُؤْمِنُونَ وَلِيَقُولَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْكَافِرُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا كَذَلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ مَن يَشَاءُ وَيَهْدِي مَن يَشَاءُ وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ وَمَا هِيَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْبَشَرِ

Mi smo čuvarima Vatre postavili meleke i odredili broj njihov kao iskušenje onima koji ne vjeruju, da se uvjere

oni kojima je Knjiga data i da se onima koji vjeruju poveća vjerovanje, i da ne sumnjaju oni kojima je Knjiga data i vjernici, i da kažu oni u čijim srcima je bolest i nevjernici: 'Šta hoće Allah ovim opisom?' Tako Allah ostavlja u zabludi onoga koga hoće i na Pravi put ukazuje onome kome hoće. A vojske Gospodara tvoga samo On zna. I on je samo Podsećanje ljudima.

Ashābu n-nār (أَصْحَابَ النَّارِ – čuvari Vatre) su meleci zaduženi za one koji će biti kažnjeni džehennemskom vatrom. Iz ovog ajeta učimo da su u pitanju moćni meleci. Treba imati na umu da je Svevišnji melecima dao izuzetne moći i nije ih uopće moguće uspoređivati s ljudskim moćima. Njihov broj jeste iskušenje ili test (fitne = belā', imtihān) umovima onih koji poriču Istinu (lillezīne keferū). One kojima je data Knjiga prije (el-lezīne ūtul-kitābe) njihov broj dodatno uvjerava (li jestejkinel-lezīne), tj. uvjerava ih – prizna(va)li to oni ili ne – da je poslanstvo Muhammeda, a.s., istinito jer on dobiva informacije o onostranom koje može dobiti samo onaj ko je poslanik kojemu se objavljuje. Onima koji vjeruju u Svevišnjeg Allaha i poslanstvo Muhammeda, a.s., (el-lezīne āmenū) povećava vjeru (jezdāde imānen), tj. povećava im vjeru u istinitost Kur'ana i u istinitost poslanstva, a saznanje o melecima zaduženim za kažnjavanje, u njihova srca ulijeva strah i oprez u odnosu na nevjerništvo te im ono povećava pokornost i želju za dobrim djelima. Na više mjesta u Kur'anu se ističe da kada vjernik tokom nekog iskušenja ostane nepokolebljiv u svojoj vjeri, nimalo ne sumnjajući i ne kolebajući se, ono ga samo jača u vjeri i povećava mu je. (Āli Imrān, 173, El-Enfāl, 2; El-Ahzāb, 22) *Oni u čijim srcima je bolest* – koji su negdje između vjerovanja i nevjerništva, a uglavnom se pod *bolešću srca* misli

na licemjerje ili na sumnju; ovo drugo ovdje više odgovara kontekstu; također, sumnja je prisutna u svakom vremenu kod ljudi, zapravo, većina ih uvijek sumnja da li postoji Bog, Onaj svijet, Džennet, Džehennem, da li su poslanici primili Objavu od Boga itd., ili je sve to, pak, plod ljudske mašte, tako da je ta sumnja većinu ljudi dovela u nevjerništvo – i *nevjernici* (el-lezīne fi kulūbihim meredun vel-kāfirūne) raspravljati će oko tog broja: “Šta hoće Allah ovim opisom?” – tj. opisom da je devetnaest čuvara Sekara. Pitali su se jednostavno zašto je Svevišnji rekao takvo nešto, a zapravo mislili su sljedeće: “Govor koji sadrži tako iracionalnu i nemoguću stvar ne može biti Allahova Objava” (Mevdudi). Riječ *meselā* (مَثَلًا) ovdje znači opis (vasf). U pitanju su, dakle, četiri skupine ljudi u odnosu na objavljenu Istinu.

U ajetu se još spominje da *oni kojima je Knjiga data i vjernici ne sumnjaju* (ve lā jertābel-lezīne ūtul-kitābe vel-mu'minūn). Znači, nakon što su istinski povjerovali u poslanstvo Muhammeda, a.s., oni onda nimalo ne sumnjaju u sve ono što on prenosi od svoga Gospodara. Nakon navedenog, ističe se da Svevišnji ostavlja koga hoće da bude zaveden tim brojem (upuštajući se u rasprave i poričući ga), a Pravim putem vodi koga hoće, tj. one koji čvrsto vjeruju u Njegove riječi. Na mnogim drugim mjestima u Kur'anu govori se o Božijem davanju upute i zablude. (El-Bekare, 10, 16, 19, 20; En-Nisā', 173; El-En'ām, 17, 28, 90; Jūnus, 13; El-Kehf, 54)

Posljednji dio ajeta: *A vojske Gospodara tvoga samo On zna* odgovor je Ebū Džehlu i njemu sličnima da je samo devetnaest čuvara u Džehennemu u smislu: Vi koji se ismijavate s brojem devetnaest nemojte misliti da je Božija vojska (džunūd – جُنُودٌ) ograničena samo na taj broj. Njihov

⁷ “Prema našem mišljenju, ovaj komentar nije tačan iz dva razloga. Prvo, nigdje u postojećim spisima Jevreja i kršćana, uprkos pretraživanju, nismo uspjeli vidjeti da je broj anđela koji su postavljeni nad Džehennemom devetnaest. Drugo, postoji mnogo činjenica

u Kur'anu koje se također spominju u spisima Jevreja i kršćana, ali oni ih objašnjavaju govoreći da ih je poslanik Muhammed, a.s., plagirao iz njihovih knjiga.” (Sayyid Abul Ala Maududi, *Tafhim al-Qur'an – The Meaning of the Qur'an*, <http://www.englishsirsir.com/74/index.html> (pristupljeno: 28.09.2022).

com/74/index.html (pristupljeno: 28.09.2022).

⁸ Sayyid Abul Ala Maududi, *Tafhim al-Qur'an – The Meaning of the Qur'an*, <http://www.englishsirsir.com/74/index.html> (pristupljeno: 28.09.2022).

broj samo On zna! Niko osim Svevišnjeg Allaha ne zna koje sve vrste i koliko stvorenja ima u kosmosu, kakve moći imaju i čime ih je On zadužio.

I on je samo Podsjećanje ljudima – Zamjenica on (u Izvorniku ženski rod: هِيَ) odnosi se na, kako navodi mufesir Bejdāvī (2000:3/468), na: 1. Sekar; 2. broj i 3. čitavu ovu suru. Riječ zikrā (ذِكْرٌ) je hiperbolizirani oblik riječi zikr (ذَكَرَ) – sjećanje, podsjećanje, što znači da je u pitanju moćno podsjećanje; bešer (بَشَرَ) ovdje označava ljude, čovječanstvo. Podsjećanje koristi ljudima i navodi ih da ostave sve ono što ih vodi k Vatri.

32. Kella vel-kamer (كَلَّا وَالْقَمَرِ)

33. Vel-lejli iz edber (وَاللَّيْلِ إِذْ أَدْبَرَ)

34. Ves-subhi izā esfer (وَالصُّبْحِ إِذَا أَسْفَرَ)

Ali ne! I tako Mi Mjeseca – Ez-Zamahšerī (2005:1158) smatra je ovo kellā (كَلَّا) “izraz nijekanja u smislu da će prethodni ajeti poricateljima Istine koristiti kao podsjećanje ili, pak, izraz nijekanja u značenju da će onome ko poriče jednu od najvećih katastrofa biti upozorenje”. Neki su kazali da se odnosi na poricanje tvrdnji poricatelja Istine da će moći pobijediti devetnaest čuvara Džehennema i spasiti se. (Al-Rāzī, 1981:30/208; Al-Qurtubī, 1996:19/81-82)

I noći kada mine, / i zore kada zarudi – Edbere (أَدْبَرَ) ovdje znači proći, minuti; es-subh (الصُّبْحِ) je sabah, zora; esfere (أَسْفَرَ) – zarudjeti zora.

35. Innehā le ihdel-kuber

(إِنَّهَا لِإِحْدَى الْكُبَرِ)

On je, zaista, jedna od najvećih nevolja – Tj. Sekar, džehennemska vatra jedna je od najvećih nevolja (le ihdel-kuber – الدواهي = لِإِحْدَى الْكُبَرِ). Riječ el-kuber (الْكُبَرِ) je množina riječi el-kubrā (الكُبْرَى) – najveća, tj. veća od najvećih nevolja. Er-Rāzī

(1981:30/209) smatra da se pod riječju el-kuber (الْكُبَرِ) misli na džehennemske nivoe ili stepene koje smo naveli u tumačenju 26. ajeta ove sure. Ova kratka rečenica – koja je odgovor na prethodne zakletve (dževābul-kasem) – potvrđena je s četvero: 1. zakletvom, 2. imenskom rečenicom, 2. česticom inne koja sliči glagolu, 4. lāmom u le ihdā (lāmul-muzahleka). (Al-Maydānī, 2000:1/104)

36. Neziren lil-bešer (نَذِيرًا لِلْبَشَرِ)

Upozorenje čovječanstvu – Nezīr (نَذِيرٍ) je opominjač, onaj koji upozorava. Kao što su Mjesec, noć i dan veliki Božiji znakovi, tako isto je i Sekar, tj. Vatra veliki znak Njegove moći. Ako smjenjivanje dana i noći i pojava Mjeseca nije nešto nemoguće, zašto bi to džehennemska vatra bila nemoguća? Ljudi su ovim upozoreni.

37. Li men šā'e minkum en jetekaddeme ev jete'ehhar

(لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَتَقَدَّمَ أَوْ يَتَأَخَّرَ)

Onome između vas koji želi da pripremi dobro, ili da izostane – Onaj ko shvati upozorenje ozbiljno, on će ići Pravim putem i pripremati se (jete-kaddeme – يَتَقَدَّمَ) za ahiret, a onaj ko ga ne shvati ozbiljno, u tome će zaostajati (jete'ehhar – يَتَأَخَّرَ). Zapravo, svaki pojedinac ima izbor da bira: da ide naprijed birajući predanost Bogu, dž.š., i činjenje dobrih djela ili da zaostaje s nevjerništvom i grijesima.⁹

38. Kullu nefsin bimā kesebet

rehīneh (كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ)

Svaki čovjek je za ono što je stekao zalag – Riječ nefš (نَفْسٌ) ima, između ostalih, ova značenja: (ljudska) duša, osoba, biće, individua, što je sinonim riječi šahs (شَخْصٌ), tj. njome se označava čovjek ili živo biće zajedno s dušom i tijelom;¹⁰ rehīne (رَهِينَةٌ) – u osnovi rehn (رَهْنٌ) je zalag, založena

stvar, hipoteka. Ovo znači da će sa svakom osobom postupati u skladu s njegovim / njezinim djelima. Svako će biti založen svojim djelima i njima zarobljen. U suri Et-Tūr, 21. ajet, navodi se ovako: كُلُّ أَمْرٍ بِمَا كَسَبَ رَهِينٌ – a značenje je identično.

39. Illā ashābel-jemīn

(إِلَّا أَصْحَابَ الْيَمِينِ)

Osim onih s Desna – Iz toga će biti izuzeti ashābe l-jemīn (أَصْحَابَ الْيَمِينِ) – oni s Desna. Jemīn (يَمِينٍ) je desna ruka; također, tom riječju se izražava moć i sporazum oko nečega. To su oni koji će boraviti u Džennetu i kojima će se knjige njihovih djela dati u njihove desne ruke (u suri El-Beled, 18, imenovani su kao ashābul-mejmeneh اَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ; također vidi El-Vāki'a, 5-6). Ovo podrazumijeva da oni neće biti ispitivani na gore opisani način. Njima će Svevišnji Allah pomoći jer su preselili u dinu i iman.

40. Fi džennātin jetesā'elūn

(فِي جَنَّاتٍ يَتَسَاءَلُونَ)

U džennetskim baščama oni će se ras-pitivati – Džennāt (جَنَّاتٍ) je množina od džennet (جَنَّة) – zelena bašča čiju zemlju prekrivaju biljke. Džennāt je u neodređenom obliku (tenkīr), čime se sugeriše da je mnoštvo bašči shodno stanjima onih koji će boraviti u njima. U džennetskim baščama, dakle, oni će jedni druge pitati (يَتَسَاءَلُونَ), tj. pitati jedni za druge.

41. 'Anil-mudžrimīn (عَنِ الْمُجْرِمِينَ)

O zlikovcima – Mudžrimīn (الْمُجْرِمِينَ) je množina od mudžrim (مُجْرِمٍ), a derivira se, kao particip aktivni, iz glagola edžreme (أَجْرَمَ) – (u)činiti zlodjelo (Muftić, 2017:243) i vidjeti posljedice tog čina. Oni u džennetskim baščama će pitati jedni druge o onima koji su sami sebe uništili

⁹ Er-Rāzī (1981:30/209-210) navodi da ovim 37. ajetom sure El-Muddessir mu'tezilije argumentiraju stav da čovjek ima moć da (u)čini djelo, bez ikakve prisile da ga

(u)čini, a potom im odgovara: 'Ovaj ajet dokazuje da djelo čovjeka ovisi o njegovoj volji, ali volja čovjeka ovisi o Allahovoj volji zbog ajeta: "Vi ne možete ništa

htjeti osim da to Allah hoće.'" (El-Insan, 30)

¹⁰ Više o značenju riječi nefš i njenom leksičkom i kontekstualnom značenju u Kur'anu vidi: Fatić, 2010:44-46.

upuštajući se u grijeh. Onda će im Svevišnji Allah dozvoliti da razgovaraju sa stanovnicima Džehennema.¹¹

42. Mā selekekum

fi Sekar (مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ)

“Šta vas je uvelo u Sekar?” – Glagol *seleke* (سَلَكَ) ima više kontekstualnih značenja u Kur’anu; ovdje znači *uvesti*. Sada stanovnici Dženneta razgovaraju sa stanovnicima Vatre i pitaju ih šta ih je to uvelo u Sekar?

43. Kālū lem neku minel-

-musallin (قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ)

Reći će: “Nismo bili klanjači. – Neku (نَكُ) je skraćeni oblik pomoćnog glagola *kāne*, a čiji puni oblik glasi *nekun* (نَكُن). Izražavanje onih u Sekaru je veoma koncizno jer su u patnji i govore samo kad baš moraju: kad nešto traže ili budu upitani za nešto veoma važno. To se, dakle, sugerise oblikom *neku*. Prvo spominju namaz (salat); neki kažu da se ovo odnosi na pet dnevnih namaza. Nakon što osoba povjeruje u Svevišnjeg Allaha i poslanstvo Njegova poslanika Muhammeda, a.s., prvo što se od nje traži jeste namaz. To ukazuje na ogromnu važnost namaza i njegova obavljanja. Odbijati namaz znači odbijati najvažniju sponu između čovjeka i Gospodara. Oni koji vjeruju, ali ne klanjaju redovno, također se izlažu opasnosti Sekara. (Al-Maydāni, 2000:1/133)

44. Ve lem neku nut'imul-

-miskin (وَلَمْ نَكُ نُنْطِمْ الْمِسْكِينَ)

Niti smo hranili sirotinju – Potom navode nedavanje hrane sirotinji od onoga što im je Svevišnji dao. Dakle, mogli su da nahrane sirotinju, ali nisu htjeli. Riječ *miskin* (مِسْكِين) označava *nevoljnika* ili *onoga ko jedva preživljava*. Kada ga vidite – zapitate se kako ta osoba uopće preživljava.

Ovo pokazuje koliko je težak grijeh vidjeti gladnog čovjeka i ne nahraniti ga, jer je to posebno spomenuto kao jedan od uzroka ulaska u Vatra. Također pokazuje i njihovu bezosjećajnost i krajnju škrtost. Potreba za hranom je najveća ljudska potreba i zato je ona spomenuta odmah nakon namaza (kao duhovne hrane).

45. Ve kunnā nehūdu me'al-

-hā'idin (وَكُنَّا نَحُوضُ مَعَ الْحَائِضِينَ)

46. Ve kunnā nukezzibu bi

jevmid-din (وَكُنَّا نُكَذِّبُ بِيَوْمِ الدِّينِ)

47. Hattā etānel-jekīn

(حَتَّىٰ آتَانَا الْيَقِينَ)

I u besposlice smo se upuštali s besposlenjacima, / i svjesno poricali Sudnji dan – sve dok nam nije došla smrt.” – Glagol *nehūdu* (نَحُوضُ) derivira se iz riječi *havd* (حَوْض) koja u osnovi znači – *ući u vodu i gaziti kroz nju*; s prijedlogom *me'a* znači: *besposliti, dangubiti*. (Muftić, 2017:475) Onaj ko svoj govor miješa s lažima i neistinama, on time dangubi. U odgovoru navode još dva razloga: upuštanje u besposlice i svjesno poricanje (nukezzibu) Sudnjega dana. U upuštanje u besmislice spada u ismijavanje Poslanika, a.s., i Allahove, dž.š., vjere, kao i mnoge druge stvari poput laži, grijeha, “ubijanja vremena”, nepotrebnih igara i igrice, gledanja beskorisnih programa itd. Navedene stvari oni su činili sve do smrti (el-jekīn – الْيَقِين). I sve to sada priznaju.

48. Fe mā tenfe'uhum šefā'atuš-

šāfi'in (فَمَا تَنْفَعُهُمْ شَفَاعَةُ الشَّافِعِينَ)

Njima neće biti od koristi zagovor zagovornika – Šefā'at (شَفَاعَة) je zagovor. Izraz *šāfi'in* (zagovarači) naveden je u množini, a što je dokaz da će biti više šefadžija, a to su: meleci, vjervjesnici, učenjaci, šehidi i dobri ljudi. (Ibn Džuzejj, 2014:6/263)¹² Njih

ništa neće moći spasiti na Sudnjem danu od kazne, čak i da se svi oni na Zemlji i na nebesima zauzmu, to neće biti prihvaćeno jer Svevišnji njima nije zadovoljan. Pitanje šefā'ata u Kur'anu se spominje na više mjesta iz kojih se saznaje ko se može zauzimati, a ko ne može, kada se može, a kada ne može zauzimati, za koga se može zauzimati, a za koga ne može (Vidi: El-Bakare, 255; El-En'am: 94, El-E'arāf: 53; Jūnus, 3-18; Merjem, 87; Tā Hā, 109, El-Enbija', 28). Jedna od mudrosti detaljnijeg objašnjenja zagovorništa u Kur'anu jesu pogrešni i lažni koncepti zagovorništa koje su ljudi usvojili.

49. Fe mā lehum 'anit-tezkireti

mu'ridin (فَمَا لَهُمْ عَنِ التَّذْكَرَةِ مُعْرِضِينَ)

Pa zašto oni Podsjetnik izbjegavaju – Šta ih to tjera da se odvrate od Kur'ana koji im je poslat kao Podsjetnik?! *Tezkireh* (تَذْكَرَة) znači *podsjetnik* i to vrlo moćan podsjetnik, zapravo, najviši vid podsjećanja ili najveći podsjetnik, što Kur'an jeste. Riječ *mu'ridin* je participativni glagol *e'areda* (أَعْرَضَ), koji ima veoma široko značenje – *odvratiti se, udaljiti se od, izbjegavati, napustiti, okaniti se* itd. (Muftić, 2017:243) Ajet je u obliku pitanja kako bi se istaklo čuđenje tim njihovim stavom, stavom izbjegavanja.

50. Ke ennehum humurun

mustenfireh (كَأَنَّهُمْ حُمُرٌ مُّسْتَنْفِرَةٌ)

51. Ferret min kasvereh

(فَرَّتْ مِنْ قَسْوَرَةٍ)

Kao da su divlji magarci preplašeni, / koji bježe od lovaca – *Mustenfireh* (مُسْتَنْفِرَةٌ) je participativni glagol *istenfere* – استنفر *preplašiti, natjerati u bijeg*. Od Ibn Abbāsa prenosi se da izraz *kasvere* (قَسْوَرَة) znači: *strijelci, lovci*, kao i da znači: *lavovi*; derivira se iz *el-kasr* (القسر) *savladati, potčiniti*.

¹¹ Na nekoliko mjesta u Kur'anu navodi se da će stanovnici Dženneta i stanovnici Džehennema moći da se vide i komuniciraju direktno jedni s drugima, iako će biti beskrajno udaljeni. Vidi:

El-A'raf, 44-50; Es-Šaffāt, 50-57.

¹² “Ovaj ajet je dokaz u pogledu ispravnosti zauzimanja (šefā'ata) za grešnike. I monoteisti će biti kažnjeni zbog svojih grijeha, a onda će se za njih zauzeti pa

će im se Svevišnji smilovati zbog njihove vjere u Njega i zagovora te će biti izvedeni iz Vatre, dok za poricatelje Istine neće biti zagovornika koji će se moći za njih zauzeti.” (Al-Qurtubī 1996: 19/85-86)

Poricatelji Istine znali bi bježati od Poslanika, a.s., ako bi vidjeli da im prilazi. Divlji magarci (humurun – الحُرُور) imaju opravdanje jer lavove (ili lovce) smatraju neprijateljem, ali kakav izgovor imaju poricatelji Istine protiv čovjeka koji ih pokušava upozoriti? Znači, poređenje se pravi da bi se istakla njihova nepromišljenost. (Al-Ṭabarī, 2007:10/8313-8316; Al-Māwardī, 2012:6/149; Al-Rāzī, 1981:30/212)

52. Bel jurīdu kullu-mri'in en ju'tā suhufen muneššereh

(بَلْ يُرِيدُ كُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ أَنْ يُؤْتَىٰ صُحُفًا مُنَشَّرَةً)

Čak, svaki čovjek bi od njih želio da mu se daju listovi rašireni – *Sufuh* (صُفُوف) je množina od *sahifa* (سُحُفَة) – listovi, spisi, svitci; *muneššereh* (مُنَشَّرَة) znači rašireni (od *en-nešr* – v širenje). Poricatelji Istine žele da se i njima objavi Knjiga kao što se objavljuje/kao što je objavljena Muhammedu, a.s. Oni su, dakle, zavidni i osjećaju se više zaslužnim za takav položaj od Muhammeda, a.s. Ovo govori o njihovoj oholosti i krajnjoj uobraženosti. Neki su rekli da to znači da neće vjerovati sve dok im se s nebesa ne pošalje Knjiga koja jasno kaže da je Muhammed, a.s., zaista Allahov poslanik. (Ibn Džuzejj, 2017:6/264) Na drugom mjestu u Kur'anu navodi se izreka mekkanskih poricatelja Istine: قَالَوْا لَنْ نُؤْمِنَ حَتَّىٰ نُؤْتَىٰ مِثْلَ مَا أُوتِيَ رُسُلُ اللَّهِ *Nećemo vjerovati sve dok se nama ne da nešto slično onome što je dato Allahovim poslanicima*". (El-En'ām, 124) Na još jednom mjestu navodi se njihov zahtjev: أَوْ تَرْقَىٰ فِي السَّمَاءِ وَلَنْ نُؤْمِنَ لِرُقِيِّكَ حَتَّىٰ تُنَزَّلَ عَلَيْنَا كِتَابًا نَقْرُوهُ ... *ili dok se ne uspneš na nebo, a mi nećemo vjerovati ni da si se uspeo sve dok nam ne doneseš Knjigu da je čitamo*. (El-Isrā', 93)

53. Kellā bel lā jehāfūnel-Āhireh (kellā bel lā jehāfūnel-āخرة)

Nikada, oni se ne plaše Onoga svijeta – Takav zahtjev nikada (kellā) neće biti ispunjen. Pravi razlog njihovog upornog poricanja jeste taj što ne vjeruju niti se plaše kazne na ahiretu, a ne što njihovi zahtjevi nisu ispunjeni,

tako da ostaju u svom nevjerovanju. Oni jednostavno misle samo na ovaj svijet i on im je cilj, a ne ahiret; ne smatraju da će polagati račune za svoja djela, tj. oholi su. Oni koji poriču ahiret oni će uvijek iznova postavljati nove zahtjeve kao i izgovore za poricanje. U suri El-En'ām 7. ajet čitamo: وَلَوْ تَرَىٰٓ اٰنَا عَلَيَّكَ كِتَابًا فِيْ قِرْطَابٍ فَلَمَسُوْهُ بِاَيْدِيْهِمْ لَقَالَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا اِنْ هٰذَا اِلَّا سِحْرٌ مُّبِيْنٌ *A i da ti spustimo Knjigu na papiru i da je opipaju oni rukama svojim, opet bi, sigurno, rekli oni koji neće da vjeruju: 'Ovo nije ništa drugo do sibir očiti!'*

54. Kellā innehu tezkireh (قُلْ مَا نَنْذِرُكَ)

55. Fe men šā'e zekereh (فَمَنْ يَنْذِرُكَ)

A ne! Zaista je on Podsjetnik, / pa ko hoće, sjetiti će se ga – Riječcom *kella* (كَلَّا) u 54. ajetu još jednom se negira prethodni zahtjev, a moguće je da se njime aludira na to da okolnosti nisu onakve kakve ih predstavljaju i zamišljaju poricatelji Istine. (Ibn 'Atīyya, 2001:5/400; Ibn al-Ġawzī, 2009:8/74; Al-Šabūnī, 1981:3/481) Zamjenica *on* (u *innehu*) odnosi se na Kur'an. Kur'an je samo Podsjetnik ljudima i nešto što upozorava ljude. Onaj ko želi da ga Kur'an podsjeća i opominje, on to čini za svoju korist. Svevišnji nikoga ne sili da ga uzme za Podsjetnik.

56. Ve mā jezkurūne illā en ješāAllāh. Huve ehlut-takvā vel-magfireh

(وَمَا يَذْكُرُونَ اِلَّا اَنْ يَّسْأَلَ اللّٰهُ هُوَ اَهْلُ التَّقْوٰى وَاَهْلُ الْمَغْفِرَةِ)

A sjetit će se samo ako Allah bude htio, On je jedini dostojan da Ga se boje i On jedini prašta – Ljudi se mogu sjetiti ili biti opomenuti Allahovim ajetima samo onda ako i kada ih On želi uputiti. Evo kako El-Mevdūdi komentira ovaj ajet:

“Ovdje je izražena istina da nijedan čovjekov čin ne dobija konkretan oblik isključivo njegovom

vlastitom voljom, već se svaki čin provodi samo kada se volja Božija spoji s voljom čovjeka. Ovo je vrlo delikatno pitanje, nerazumijevanje koje je često činilo ljudsku misao pokolebanom. Ukratko se može shvatiti ovako: Kada bi na ovom svijetu svaki čovjek imao moć da postigne šta god želi, sistem svijeta bi bio poremećen. Ovaj sistem nastavlja se samo zato što je Allahova volja dominantna nad svim drugim voljama. Čovjek može postići sve što želi samo kada Allah želi da mu to bude dozvoljeno. Isti je slučaj i sa smjernicama i greškama. Sama čovjekova želja da ima uputu nije dovoljna da ima uputu; on prima uputu samo kada Allah donese odluku da ispuni njegovu želju. Isto tako, samo čovjekova želja da zaluta sama po sebi također nije dovoljna, ali kada Allah, s obzirom na njegovu želju, odluči da mu se dopusti da zaluta na zle puteve, onda on zaluta na zle puteve kojima mu Allah dozvoljava da luta. Na primjer, ako neko želi da postane lopov, nije dovoljna samo želja da može ući u bilo koju kuću koju želi i uzeti šta god želi, već svoju želju može ispuniti samo u trenutku, i u mjeri, i u obliku kojem mu Allah dozvoljava da je ispuni u skladu sa Svojom vrhunskom mudrošću i svrhovitošću.”¹³

U ovome se nahodi i utjeha za poslanika Muhammeda, a.s., jer su ga često uznemiravali njihovim stalnim izbjegavanjem i poricanjem. Ono što mi učimo iz ovoga jeste da Poruku treba prenositi, a uputa je od Svevišnjega. Kraj ajeta *i On jedini prašta* ukazuje na Božiju milost u vidu praštanja. On nije osvetoljubov prema Svojim robovima pa da im ne prašta njihove greške. Onoga ko odustane od zla, bez obzira koliko ih je u prošlosti počinio, Svevišnji Allah prima u okrilje Svoje neizmjerne milosti.

¹³ Sayyid Abul Ala Maududi, *Tafhim al-Qur'an – The Meaning of the Qur'an*, <http://www.englishsafsir.com/Quran/74/index.html> (pristupljeno: 28.09.2022)

Zaključak

Iz sadržaja sure El-Muddessir, između ostalih, deriviramo sljedeće zaključke: 1. svaki pozivatelj u Istinu

suočit će se s iskušenjima i uznemiravanjima; 2. vrlina strpljivosti (sabura) ima iznimnu važnost; 3. čovjek ne treba da se zavara bilo kojom blagodat

ili onim što ima; 4. čovjek se plaši onoga što ne zna i zato je važno da uči i saznaje; 5. ne treba gubiti nadu u Allahov, dž.š., oprost.

Literatura

- Al-Baydawī (2000). *Anwār al-Tanzīl wa asrār al-ta'wīl*. Beirut: Dār al-rušd.
- Bint al-Šati' (2017). *Al-Tafsīr al-bayānī li al-Qur'ān al-karīm*. Cairo: Dār al-ma'ārif.
- Fatić, Almir (2010). "Semantička analiza riječi *nafs* u Kur'anu". *Znakovi vremena*. XIII, 50.
- Fatić, Almir (2021). *Tefsīr kur'anskib sura: Ez-Zilzal – En-Nas*. Sarajevo: Libris.
- Ḥalīl, 'Adīl Muḥammad (2017). *Aswāl marratan atadabbar al-Qur'ān*. Kuwait: IAS.
- Hārūn, 'Abd al-Salām Muḥammad (1989). *Tahdīb Sira Ibn Hišām*. Cairo: Maktaba al-sunna.
- Al-Ḥiğāzī, Muḥammad Maḥmūd (1413). *Al-Tafsīr al-wāḍiḥ*. Beirut: Dār al-ğil al-ğadīd.
- Ibn 'Ağība (2005). *Al-Baḥr al-madīd*. Beirut: Dār al-kutub al-'ilmiyya.
- Ibn 'Atīyya (2001). *Al-Muḥarrar al-wağīz fi tafsīr Kitāb al-'azīz*. Beirut: Dār al-kutub al-'ilmiyya.
- Ibn al-Ġawzī (2009). *Zād al-masīr fi 'ilm al-tafsīr*. Beirut: Dār al-fikr.
- Ibn Džuzejj (2014). *Olakšani komentar Kur'ana*. Sarajevo: Libris.
- Ibn Qutayba (s.a.). *Tafsīr garībi al-Qur'ān*. Beirut: Dār al-kutub al-'ilmiyya.
- Al-Qurtubī (1996). *Al-Ġāmi' li aḥkām al-Qur'ān*. Cairo: Dār l-hadīṭ.
- Al-Naysābūrī, al-Wāḥidī (1992). *Asbāb al-nuzūl al-Qur'ān*, Dār al-iṣlāḥ, Damām.
- Al-Maydānī, 'Abd al-Raḥmān Ḥabannaka (2000). *Ma'arīğ al-tafakkur wa daqā'iq al-tadabbur*, Dār al-qalam, Bayrūt, 2000.
- Al-Māwardī (2012). *Al-Nukat wa al-'uyūn*. Beirut: Dār al-kutub al-'ilmiyya.
- Muftić, Teufik (2017). *Arapsko-bosanski rječnik*. 4. izd. Sarajevo: El-Kalem.
- Ramić, Jusuf (2019). *Povodi Objave Kur'ana*. Sarajevo: Connectum.
- Al-Rāzī, al-Faḥr (1981). *Mafātīḥ al-ğayb*. Beirut: Dār al-fikr.
- Al-Šabūnī (1981). *Šafwa al-tafāsīr*, Beirut: Dār al-Qur'ān al-karīm.
- Al-Suyūṭī (1999). *Al-Itqān fi 'ulūm al-Qur'ān*. Beirut: Dār al-kitāb al-'arabī.
- Al-Suyūṭī (s.a.). *Lubāb al-nuqūl fi asbāb al-nuzūl*. Beirut: Dār al-kutub al-'ilmiyya.
- Al-Suyūṭī (s.a.). *Asrār tartīb al-Qur'ān*. Cairo: Dār al-faḍīla.
- Al-Šawkānī (2007). *Faḥḥ al-Qadīr*. Beirut: Dār al-ma'rifa.
- Al-Ṭabarī (2007). *Ġāmi' al-bayān 'an ta'wīl āy al-Qur'ān*. Cairo: Dār al-salām.
- Al-Zamaḥšarī (2005). *Tafsīr al-Kaššāf*. Beirut: Dār al-ma'rifa.

الموجز

سورة المدثر: النشاط الفعال

ألمير فاتيتش

يقدم المؤلف في هذا المقال تفسيراً لسورة المدثر، وهي السورة الرابعة والسبعون في القرآن الكريم، وتتكون من 56 آية. سميت بأول كلمة فيها - المدثر. نزلت في مكة مبكراً جداً، بعد الآيات الخمس الأولى من سورة العلق التي بدأ بها نزول الوحي على محمد صلى الله عليه وسلم. الموضوع الرئيسي للسورة هو العمل النشط والدعوة إلى الإسلام. وبالتحديد، فيها أمرٌ للنبي صلى الله عليه وسلم بأن يقوم ويدعو الناس إلى الإسلام وينذر المكذابين.

الكلمات الرئيسية: المدثر، السورة 74، التفسير، النبوة، الدعوة إلى الإسلام، العمل النشط.

Summary

SURAH AL-MUDESSEIR: TAKING ACTION

Almir Fatić

The author here brings a tafseer of the surah Al-Mudessir, the 74th surah in the Qur'an comprising of 56 ayahs. It was named after the first word with which it begins al-mudessir (the shrouded one) and was revealed in Mecca in the very early period, it was the second surah that was revealed to Muhammad s.w.s., after the first five ayahs of the surah Al-Alaq. The main theme of the surah Al-Mudessir is taking action and calling to Islam. To be more precise it is a command to the Messenger s.w.s. to rise and call people to Islam and warn those who deny the Truth.

Keywords: Al-Muddessir, 74th surah, Tafseer, the message, call to Islam, taking action